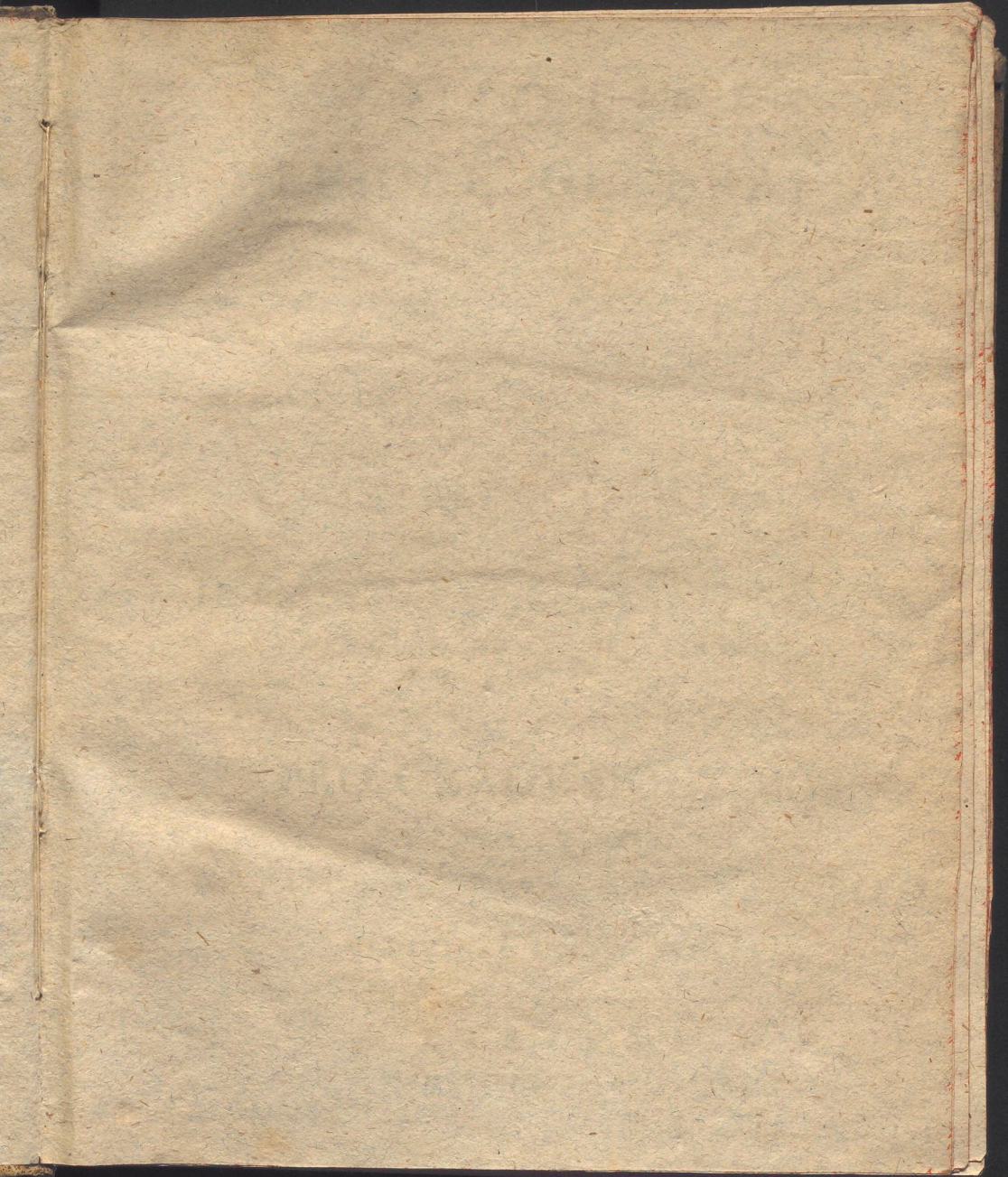

Kern 237 (1-26)

18

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
CAVSSIS PRAEDISPONENTIBVS

QVAM
ADIVVANTE SVMMO NVMINE
ACADEMIAE FRIDERICO ALEXANDRINAE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
CHRISTIANO FRIDERICO
CAROLO ALEXANDRO
MARGGRAVIO BRANDENBURGICO BORVSSIAE
SILESIAEQVE DVCE BVRGGRAVIO NORIMBERGENSI
VTRIVSQVE PRINCIPATVS REL. REL.

EX DECRETO GRATIOSI ORDINIS MEDICI
PRAESIDE
D. IACOBO FRIDERICO ISENFLAMM
SERENISS. MARGGRAV. BRANDENBURG. ONOLD. ET CVLMBAC.
A CONSILII AVLAE
MEDICIN. ET ANATOM. PROFESS. PVBL. ORD. ACAD. IMPERIAL.
NATVR. CVRIOS. COLLEG. INSTIT. MOR. ET ELEGANT.
LITTER. ERLANG. MEMBRO HONORARIO

PRO GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS
PRIVILEGIIS AC IMMVNITATIBVS RITE OBTINENDIS
D. IVL. MDCCLXXX.
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT
AVCTOR ET RESPONDENS
PETR. IOAN. LAVRENT. CHRIST. WEISMANN
NEVSTADIENSIS AD AISSVM.

ERLANGAE
TYPIS KVNSTMANNIANIS.

OPUS
CAROLUS FRIDERICUS MULLERUS

PHYSICAE
MAGISTER CAROLUS FRIDERICUS MULLERUS
PHYSICAE

PHYSICAE
MAGISTER CAROLUS FRIDERICUS MULLERUS
PHYSICAE

PHYSICAE
MAGISTER CAROLUS FRIDERICUS MULLERUS
PHYSICAE

PHYSICAE
MAGISTER CAROLUS FRIDERICUS MULLERUS
PHYSICAE

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
CAVSSIS PRAEDISPONENTIBVS

PROOEMIUM.

tsi fatendum est non semper exactissimam morborum cognitionem ad felicem eorum medelam sufficere, nec semper, quo penitius morbum perspiciamus, eo hunc tollere nobis esse facilius, tamen perperam inde et praecipitanter aliquis argumentaretur superfluum igitur esse omnem morborum perscrutationem, inutilem hanc in causas eorum meditationem, longeque ei anteferendam promptam medicamentorum applicationem, quae casu detecta vsus docuit, felix experientia confirmavit. In tristem sic relaberetur scientia Medica Empiriam, multo hodie altius euecta. Accidit scilicet per saepe, vt morbus obiter et fugitivo oculo visus falsissima benignitatis specie illudat, facillimeque tollendus videatur, qui idem, si quis eum exactius considerauerit penitiusque perpexerit, maxime santicus saepeque vix sanabilis de-

prehendatur. Fit inde vt, quo leuior est alterius cognitio, quo curtiore suppelle, eo faciliorem eoque celeriore medelam horum morborum polliceatur, dum alter multo solidiori scientia, diuturniori experientia suffultus, non blanda sibi morbi specie imponi patitur, quin in herba anguem latere, nec ullis morbum remediis sibi expugnandum candide fateatur. Sic tussin diuturnam diiudicantes turpiter saepe incauti decipiuntur, solam tussin catarrhalem aut rheuma pulmonum subesse autumantes, dum profundius in rem inquirens solers Medicus Phthisin purulentam aut scrophulosam aut aliam pessimam Pleumonidis speciem adesse detegit. Neuter, quod facile largior, infirmum restituit, nec impedit, quo minus hic ad plures abeat. At si, testante HIPPOCRATE *verae praedictiones admirationem, falsae desperationem pariunt*, semper viri probi solidaque cognitione imbuti intererit, prognosin sibi, si iucundam non potest, certam saltem formare, quippe quod multo satius ducet, quam vanis et aegrum et adstantes lactare pollicitationibus, quas opinione saepe citius sinister euentus confundit. Et ad tristem illam, quae adhuc superest, indicationem palliativam redactus, longe efficaciora, magisque ad rem pertinentia remedia eliget, qui quisnam vere sit morbi fomes inexstinguibilis, exacte cognouerit, quam qui, vnde oriatur, quae mitigare satagit symptomata, ignorauerit. Sed et feliciori vt plurimum euentu indicationibus et caussalibus et curatoriis in medendo satisfacimus, iisque probe obseruatis radix morbi extirpatur, caussa tollitur, prorsusque cum valetudine infirmus in gratiam redit. Non sic in indicationibus palliativis, olim certo nobis non suffecturis, subsistimus. Verum si indicantia nobis, quae sint formandae indicationes, indigent, sane et haec probe trutinanda erunt, ne incauta festinatione in errores incidamus, nulla saepe arte reparandos. Est sic in ore omnium Medicorum tritum illud, siue CAPIVACCIO, siue CRATONI siue FRACASTORIO tribuamus, de *nulla morbi non intellectu curatione* prouerbium, at rite interpretandum atque limitandum, vt sic a sanationibus fortui-

fortuitis et anilibus distinguamus, veram morbi curam, iuxta principia saniora institutam. Componi sic facile dissensus potest qui adesse videtur, dum *Iod. LOMMIVS Obs. Medicinal. Lib. I. p. 2.* de febribus loquens, *Diaviam omnem curasse quam nosse facilius esse* dicit. Speciem enim solum, in quam febris inuadens transitura sit, dignoscere difficile esse contendit, id quod in omni fere cuiuscunque febris inuasionem euenit; at febrem adesse in genere, corque acrius irritari et hic manifestum est. Adhibentur et hic generaliora diluentia et antiphlogistica, hisque morbus tollitur, quem quidem ad febres pertinere cognoscimus, at ipsam eius speciem in ipso ingressu atque primo intuitu dignoscere non potuimus, cum ipse finis morbi breui transeuntis nec reuertentis typum nobis demum exhibeat. Verum non dignoscere solum morbos sed et intelligere nostra interest, causas scilicet varias atque omnes perspicere quarum concursus ipsum morbosum corpori statum induxit, has enim nos cum primis in debita medela aggredi, hasque corrigere oportet. Est haec philosophia medica seu Medicina philosophica, tanto simplici similis euentus expectatione praesantior. Varias iam in scholis medicorum adferri solent morborum causas eaeque vario modo dispesci. Recte quoque inter has referuntur eae quae proegumenae seu praedisponentes dicuntur, eae scilicet corporis dispositiones quae id ad morbum hunc vel illum suscipiendum reddunt aptius. Magnam sane hae in Praxi medica requirunt attentamque considerationem, tum vt eo distinctius, quae fuerit morbi in corpore origo perspiciamus, tum vt salutaris consilio amicis adesse possimus, sanitatem conseruaturis, causas occasionales eis indicantes, quae potissimum eis vitandae sunt, ne pro varia corporis sui dispositione, in varios morbos incidant. Cum ergo iam in eo constitutus sim vt speciem quoddam inaugurata mihi exhibendum sit, nonnulla in morborum causas meditatus sum. Neque vero omnes pertractare causas aut absolutum conscribere systema aetiologicum instituti mei ratio permittit, cumque paucissimis me continere pagellis cogar

cogār in folis cauffis *praedisponentibus* fubfiftam, et circa has nonnullas fparfim quafi proferam meditationes, quas vt Beneuolus Lector pro fua aequitate, meique ingenii tenuitate diiudicet enixe rogo.

§. I.

Quod fi, iuxta HIPPOCRATEM (Lib. I. de flatibus, Cap. II.) *is qui cauffas morbi probe cognoverit, valde potens est, ea afferre, quae corpori commodent, nimirum contraria morborum natura perſpecta*, nunquam fane Medicus nimium, vix vnquam fatis in rimandis hiſce cauffis defudare poteſt. At et has praeter neceſſitatem multiplicare, idem ac laborem difficilem longe ſibi reddere difficilem eſt. Facit quidem P. Frid. HOFFMANVS (Med. Syſt. Rat. Tom. II. Cap. IV. §. 4.) variarum cauffarum mentionem, quarum *Classes maxime ſecundum actiones humanas inſtructae* dicuntur interque has refert *cauſſam efficientem, principalem, impulſuam, moxalem, phyſicam, inſtrumentalem, formalem, obiectiuam, finalem, ſubiectiuam et id genus plures*. Verum facile patet quam Scholam Medicorum impugnet Vir olim Ill. dum paulo poſt ſubiicit: *cauſſas has metaphyſicas, quae potius mentis, quam corporis operationibus explicandis inferuiunt, iure meritoque reuicimus, easque in phyſicam corporis humani ſcientiam neutiquam recipiendas eſſe exiſtimamus, praefertim cum eiusmodi admiſſis omnis vera ratio et demonſtratio in medicina, quae maxime in vera cauſſarum, quae corpus in functionibus ſuis mutant, inqueſtione verſatur, vno ictu praefcinditur*. Poſſem quidem hic paululum inquirere an et quatenus nonnullae harum cauſſarum in ſcientiam medicam introduci, et cuiusdam vtilitatis eſſe poſſint; verum longius haec ab inſtituto meo recedunt ad quod nunc propius

pius mihi accedendum est, paucissimis adhuc de causis in genere praemissis.

§. II.

Eleganter sane CELSVS (Lib. I. Cap. IV.) *causae inuestigationem, eiusque primordia et occasionem in affectionis et remedium cognitionem deducere amplissimam* dicit, hisque verbis vniuersam quasi aetiologiam pathologicam mihi delineare videtur. Aliis etenim verbis eandem causarum facit distinctionem, iuxta quam et hodie in scholis Medicorum morborum causae dispesci solent. Prout enim Philosophi in genere id causam dicunt quo posito ponitur effectus, quo sublato tollitur, ita etiam medici *causam morbi* vocant *quae morbum praesentem facit* (BOERHAVE Instit. Med. §. 737.) At quum facile apparet non totam sic exhauriri aetiologiam, quin et alia exactius diuidenda superessent, et plurium quasi causarum requiri concursum, alteriusque ex altera generationem, vt ipse morbus producat, recte causas in remotiores et proximas distinxere. Remotiores rursus in internas vel praedisponentes seu praegumenas, et externas vel occasionales seu procatarticas diuisae sunt. Illae harum causarum, quae in corpore praexistunt ante effectum productum, *internae* vocantur; si autem extra corpus existentes, inde ei applicatae, morbum pariunt, *externae* dicuntur, (ibid. §. 738.) *Causa* vero *proxima* morbi appellatur tota illa simul, quae totum iam praesentem directe constituit, quae semper est integra, sufficiens — (ibid. §. 740) aut, vt id aliis verbis Cl. Autoris denotem, est ea in corpore sano per causas remotiores effecta mutatio, quae in vltiori euolutione, prae reliquis, efficax est ad dispositionem, ex quo actiones porro laeduntur, inducendam (III. LVDWIGII Instit. Pathol. §. 181.)

§. III.

§. III.

Etſi vero ſint in his definitionibus quae exactiori paululum explicatione indigere meditati videbuntur, ſimulque facile cauſſam proximam et *materialem* et *formalem* eſſe poſſe appareat, ſic tamen ſatis, quae eſt inter cauſſas remotiores et proximas differentia, clara atque diſtincta eſt. Aliis quidem verbis aliſque verborum ſignificationibus paſſim Eruditi vtuntur, at eandem rem, eandem cauſſarum denotantes differentiam atque diſtinctionem. Ita Ill. SAUVAGES (*Noſolog. Methodic.* T. I. p. 183.) *cauſſam* dicit *illud ex quo alterius actualitas intelligitur*, *Principium ex quo alterius tantum intelligitur poſſibilitas*. Sique paullo poſt ſubiicit *cauſſam eſſe illud quo poſito ſolo producit effectus, quo ſolo ſublato tollitur effectus*, manifeſtum eſt Virum Ill. id *Cauſſam* tantum nominare quod alii *cauſſam proximam* dicunt, *Principium* vero illud quod aliis ſub nomine *cauſſarum remotiorum* venit. Aliorum quoque definitiones refert. Ill. GAVBIUS (*Inſtit. Pathol.* § 60) dum *Remotam cauſſam* aliis eſſe dicit quae ſola non ſufficit, ſed intercedentem aliam requirit cauſſam propiorem vt morbus fiat, *proximam* vero quae remotis ſuperueniens, momentum addit, vt illico morbus oriatur, adeoque hunc naſcentem proxime antecedit. Breuius adhuc, at et minus diſtincte *cauſſa proxima* dicitur quae morbum proxime antecedit; (*Nov. Patholog. Delin. Part. I.* §. 28.) non enim hic de antecedentibus et conſequentibus quam potius de cauſſa et effectibus ſermo eſt, vt adeo nobis *cauſſa proxima* illa ſit, quae ex remotiori aut remotiorum concurſu orta, nulla iam interveniente alia morbum producit, quae poſita ponitur morbus, qua ſublata tollitur.

§. IV.

Licet igitur artiſſimus et indiffolubilis ſit nexus inter hanc cauſſam proximam atque effectum, perperam tamen nobis

bis obiiceretur, nos causam hanc cum morbo ipso confundere. Recte enim ad euitandam hanc suspicionem, Cl. Virorum verba interpretanda sunt. Dum Ill. LUDWIGIVS (Instit. Pathol. §. 181.) causam proximam saepe cum morbi idea *commisceri* dicit, dubitari non potest quin hic potissimum ad methodum medendi respiciat, qua morbum ipsum, aut, iuxta alios, causam morbi proximam tollere conamur: B. BOERHAVIVS (Instit. Med. §. 740.) causam proximam morbi appellans totam illam simul, quae totum iam praesentem directe *constituit*, esse fere eandem rem integro morbo, subiicit. At *to constituere* idem sine dubio hic est ac *to efficere* vel *producere*, ut sic causa ab effectu distinguatur, nisi forte propius ad Ill. SAUVAGESII mentem accedere lubeat, qui morborum descriptionem praeferens, *morbum symptomatum inter se connexorum concursus esse* dicit. (Nosol. Method. T. I. §. 351.) Et sane si variorum morborum e.g. febris, inflammationis, definitiones intueamur, inter plurimos receptas, et cum causis horum morborum proximis conferamus, has in ipsa iam definitione contineri, sicque iisdem verbis et morbum et causam proximam definiri deprehendimus, id quod unicuique exacta analysi in has definitiones inquirenti, et cum causa proxima conferenti facile patebit.

§. V.

At differunt inter se causa proxima morbi ipseque morbus, ut ut maxime coniuncta sint, ut separari nequeant. Praecedit enim causa, existentiam alterius efficiens, sequitur effectus. Quod si igitur ipse morbus is sit status praeternaturalis corporis qui concursus symptomatum inter se connexorum necessario efficit, sequitur inde, illam causam quae hunc statum praeternaturalem necessario corpori intulit et sine qua hic morbus nunquam ortus esset, proximam morbi causam appellandam esse. Exemplo clarius mentem meam explicare non intempestium iudico. Caloris, doloris, ruboris et tu-

B

mo-

moris concursus morbum constituunt inflammatorium. Oriuntur haec symptomata ab obstructione vasculorum in quae, ut dici solet, globuli purpurei per *errorem loci* maiori impetu protrusi sunt, quorumque ramuli irritati spastica constrictione resistunt. Maior igitur hic sanguinis impulsus atque impetus causa, obstructio vasculorum minorum effectus seu ipse morbus inflammatorius erit, qui demum complexum symptomatum producit, et quo sublato omnia eius cessant symptomata. Idem e. g. si vulnus intestinis punctim inflatum consideremus patet. Effusio sanguinis e partibus laesis, dolor et tensio abdominis, extillans materia vel chylosa vel stercorea e vulnere aliaque plura consecutaria aderunt vel symptomata, quae omnia ideo adsunt, quia in intestinis hiatus, seu solutio continui adest. Hic ergo hiatus symptomata haec producit et est ipse morbus, sique haec solutio continui non adesset, omnia quoque abessent symptomata. Verum haec solutio continui facta est per validam satis gladii bifidi in abdomen intrusionem simulque intestinorum perforationem, sique gladius non intrusus fuisset, neque intestina perforata essent. Ipse ergo actus intrusionis gladii, seu vulnetationis, causa proxima, status intestinorum in quo discissa nunc sunt, scilicet vulnus morbus est seu effectus a causa hac productus, quem rursus necessario symptomatum concursus sequitur. Nec difficile erit, si quis eodem tramite incesserit, huicque examini omnes alios morbos subiecerit, in arctissimo nexu tamen causam proximam morbi ab ipso morbo distinguere.

§. VI.

Dum sic complexus symptomatum inter se connexorum, a statu quodam praeternaturali corpori inducto oritur, id quod hunc statum praeternaturalem necessario et immediate induxit causa erit *proxima*. Videor quidem mihi hic aliquantum a solita recedere significatione et in difficultatem quandam incidere, quae tamen breui tollitur, si quis et antecedentem

tem causam et consequentem effectum probe distinxerit simulque concatenationem causarum, qua vnus causae effectus rursus causa alterius effectus, alium adhuc effectum producturi esse possit, attente considerauerit. Quod si iam dici solet morbi curationem vel sanationem in eo consistere, vt causa morbi tollatur, sine dubio id de causa potissimum *proxima* interpretandum erit, dum in remotiores haud aequae facile haec sublatio quadret, nisi forte ad fontem diaeteticum respiciatur. At causa proxima talis esse potest, vt nullatenus aboleri, et si antecedens fuerit, nulla arte effici possit, quin antea reuera adfuerit, sique nunc non amplius adest, non id labore medici, sed naturali quadam necessitate reique conditione effectum est. Idem quod antea protuli exemplum, distinctius mentem meam aperiet. Tertio die ad sanandam inflammationem solitis suis stipatam symptomatibus aduocor. Do operam, vt praefens obstructio vasculorum tollatur, sanguisque phlogisticus resoluatur, quo sic et omnia simul tollantur symptomata. Verum maiorem impetum, qui ante triduum sanguinem in vascula impulit et obstructionis causa proxima est, aboleri non possum, nunquam scilicet efficere, vt haec impulsio antea non facta sit. Idem ad vulnus intestini applico. Ipsum hiatum aggredior Naturae opem laturus, vt hic hiatus consolidetur, eiusque plures effectus seu symptomata tollantur. Causa huius hiatus proxima fuit momentanea illa ensis valida vi intrusio, et licet ensis extractus sit, facta tamen iam est perforatio, quae intestinum perforatum reddit. Hanc perforationem, vt antecedens et factum historicum abolere seu infectum reddere nequeo; licet causa proxima vulneris fuerit, sed ipsum vulnus, vt effectum seu morbum ipsum curandum suscipio, vt sic complexus symptomatum inde productorum cesset. Morbum ergo pro complexu symptomatum sumtum sanamus dum causam horum symptomatum proximam, scilicet morbum ipsum ceu statum corporis praeternaturalem tollimus.

§. VII.

Sed vltcrius de caussis morborum locuturus ad CELSI effatum redeo, in quo si recte verba interpretor, omnes caussas, quas investigare Medici iubent, denotatas inuenire mihi videor. Iubet scilicet, vt *affectio* seu morbus ipse, cum indicatis *remediis* cognosci possint, inuestigare *causam*, sub qua sine dubio eam intelligit quae *proxima* dicitur, quoniam ei *primordia* et *occasionem* subiungit. *Primordia* sic in corpore latitantia, scilicet causam internam et *praedisponentem* ab *occasione* seu causa externa *occasionalis* distinguit, hisque duobus nominibus eas caussas comprehendit, quae *remotiores* in scholis medicorum dicuntur, quarumque concursui plerumque origo causae *proximae* sicque ipsius morbi tribuitur. *Remotiores hae caussae, quae ex verum sic dictarum naturalium, non naturalium et* (addit Vir Ill.) *praeternaturalium Classe petendae sunt, antecedentes et proximas demum causas progignunt et constituunt.* Frid. HOFFMANN Med. Rat. Syst. T. II. Cap. IV §. XL.) Caussae igitur *occasionales* praecipue res non naturales earumque intempestiuum vsum seu vitium quoddam diaetae commissum concernunt, quas BOERHAAVIUS (Instit. Med. § 744.) sub nomine *ingestorum, gestorum, et retractorum* refert. *Applicata* quidem addit, *vulnerans* scilicet, *corrodens, erodens*; verum si modum applicationis intueamur, parum aberit quin, iuxta §. V. ad causam *proximam* ea referenda sint. Facile apparet et miasmata huc pertinere, quorum per aerem distributio causa *occasionalis*, resorptio in alterum corpus fiens causa *proxima*, eius iam nunc in corpore praesentia morbus ipse est, sua demum symptomata producens. Adest ergo hic vera causa *proxima materialis*, cum in vulnere e. g. et fractura causa tantum proxima formalis adesse possit.

§. VIII.

Caussae vero quae *praedisponentes* vel *internae* vocantur, in varia rerum naturalium qualitate a Medicis quaeruntur atque

que collocantur, ideoque a nonnullis caussae ipsae *naturales* dicuntur (Nov. Pathol. Delin. Part. I. §. 27.) Sunt vero res naturales, sicut in scholis Medicorum dicuntur, illae quae praesentem vniuscuiusque Individui statum atque naturam constituunt, vt aetas, temperamentum, sexus, dispositio haereditaria, consuetudo, habitus corporis, vitae genus (*Frid. HOFFMANN. ibid. §. XXXIIX.*) quibus forte non male grauiditatem et puerperium adderem. Ab his itaque conditionibus potissimum status fluidorum atque solidorum pendet, qui sic pro harum caussarum diuersitate diuersissimus esse potest, at saepe simul talis, vt accedente causa occasionali hic vel alius morbus facilius oriatur. *Facilius* — inquam, vt sic a statu reliquorum indiuiduorum distinguam. Ill. GAVBIUS (Instit. Pathol. §. 59.) Causam *praedisponentem* dicit conditionem quamuis corpori inhaerentem, qua illud *aptum* est, nata occasione, morbum suscipere. De *mutatione* loquitur B. BOERHAAVIUS (Instit. Med. §. 741) dum causam *praedisponentem* vocat illam, quae corpus ita *mutat*, vt aptum sit morbum suscipere, si alia adhuc accesserit. Ab ipsa *dispositione morbosa* Ill. LUDWIGIUS (Instit. Pathol. Cap. III. §. 155.) in corpore iam nata genesin morborum siue vltiorem deprauationem solidorum et fluidorum deducit. Dum attente cuncta haec inter se comparo, exactam quandam distinctionem necessariam esse inuenio, ne aut nimium extendatur causae praedisponentis significatio, aut iusto arctioribus ea constringatur limitibus.

§. IX.

Est itaque nobis causa *interna* l. *praedisponens* illa rerum naturalium conditio, per quam, hoc indiuiduum *aptius* est, accedente causa occasionali ad morbum suscipiendum. Cur hic de subiecto reliquis aptiori loquar, facile apparebit. Morbos enim ratione subiectorum, quae ab iis aut inuaduntur, aut inuadi possunt, aliquantum distinguendos aut subdividen-

dos esse mihi videtur. Dicerem itaque morbos simpliciter *possibiles*, quos in subiecto quodam oriri, nullam inuoluit contradictionem, quosue sic *impossibilibus* seu iis opposerem, qui nullatenus in hoc vel alio subiecto euenire possunt. Magis mens mea adlatis exemplis cognoscetur. Febrem in omni homine cuiuscunque sit vel sexus vel aetatis, oriri posse, nemo dubitat; excitari haec potest a quacunque demum causa cor irritante, at nollem ideo ob hanc *possibilitatem* omnes homines ad febrem praedispositos dicere. Verum fieri nunquam potest, vt vir abortum patiat, aut obstructione vel metastasi lochiali adficiatur, morbo scilicet in viris *impossibili*, et cui solae grauidae, solaeque puerperae subiectae esse possunt. Nondum tamen hanc ob causam omnes grauidae omnesque puerperae ad abortum, ad lochiorum metastasin mihi *praedispositae* dicendae videntur. Duas video foeminas grauidas, alteram robustam, optima sanitate fruentem, septem iam olim partus feliciter enixam, alteram, debilem valetudinariam, plethora imbecillium adfectam vehementibus animi pathematibus obnoxiam, pluresue olim iam abortus perpeffam. Hanc sine dubio ad abortum pluresue alios in puerperio accedentes morbos *praedispositam* dicerem, cum in illa abortus mihi tantum, si valida quaedam causa occasionalis accesserit, oriri posse videatur, ideoque solum *possibilis* dicendus.

§. X.

Vtique enim, si de *praedispositione* sermo est, etiam ipsa causa *externa* l. *occasionalis* et cum primis eius actiuitas et vehementia consideranda est, ne in obscuram quandam et difficilem incidamus ambiguitatem. Hic sane cognitio mathematica cognitioni nostrae philosophicae certitudinem addit. Plures enim dantur morbi ad quos aut omnes homines *praedispositos* esse, aut ad quos producendos nullam peculiarem requiri causam internam aut *praedisponentem* dicere debemus. Tanta scilicet, tamque valida esse potest causa externa, vt indistin-

ctim

Et in omnibus hominibus, in quos agit, noxium suum effectum producat. Ita in casu ab alto valde loco si, capite strato lapideo alliso, cranium diffringatur, adeo violenta haec est causa externa, ut vix hic magnam *praedispositionem* in singulari quadam cranii fragilitate quaerere necesse sit, dum sane omnes eandem violentiam passi et eadem labe adficerentur. Siquae interdum accidat, ut tantam violentiam non adeo tristis sequatur effectus, id felicitati potius lapsus, obliquae cuidam directioni aut aliis quibusdam eruendis circumstantiis tribuerem, quam singulari cuidam cranii durtitiei, licet quidem in Theatris passim crania insignis densitatis, crassitiei et durtitiei inueniantur, vix tamen iuste omnes homines quibus minus densum est cranium, ad eius fracturas *praedispositos* dicere vellem, nisi forte singularis quaedam vitiosa aut morbosa, ut reliquorum ossium, ita et cranii fuerit tenuitas aut fragilitas. Idem fere de omnibus causis externis valebit, quae corpori nostro tanta vi applicantur, ut solutionem continui efficere possint, dum scilicet et sanissimum et optime conformatum corpus tale sit ut, si proportionata causa violenta applicata fuerit, penetrari, sicque solutionem continui pati possit. Quodsi enim exercitum in aciem eductum iamque ad proelium accedentem intueamur, inque hoc conflictu multos interfectos, alios faucios alios incolumes ex eo excedere videamus, sane nobis vix unquam persuadebimus hos cum primis ad necem, aut ad vulnera accipienda fuisse praedispositos, sed aut aequalem in omnibus militibus prout etiam omnibus hominibus vulnerum accipiendorum concedemus *possibilitatem*, sicque uniuersalem, si velis, *praedispositionem*, aut causas occasionales, globulos scilicet plumbeos et acinaces obuolitantes adeo vehementes validasque esse, ut si debito impetu corpus tangant, causam proximam scilicet dissolutionem eius compagis producant, licet nulla particularis vel indiuidualis adfuerit *praedispositio*.

§. XI.

Quodsi vero ipsam subiectorum respicio differentiam, morborumque oriendorum maiorem vel minorem facilitatem, saepe etiam morborum *congruorum* et *incongruorum* mentionem fieri video. Ipsa res si exactius consideretur, fere ad ea accedit, quae de *praedispotione* dicta sunt, nisi forte in gradu aliquam collocare lubeat diuersitatem. *Congruus* enim quibusdam dicitur morbus, qui cum vna vel altera ex rebus naturalibus in quodam subiecto magis conuenit, ita vt a leuiori causa facilius excitari possit. Facile inde patet, qui hoc sensu morbus *incongruus* dicendus sit, et quare merito maiorem Medici excitet attentionem, in minori subiecti conuenientia altera ex parte validiores causas occasionales, vel causas causae seu causarum supponentis concatenationem, eo grauiorem effectum producturam. Hinc cum primis in formanda prognosi non prorsus superflua est haec *congruitatis* morbi consideratio. Sic haemorrhagia narium in aetate puerili plerumque pro morbo *congruo* habetur, rarissimeque magno terret periculo; at si senibus aut nares stillent, aut effusa superueniat haemorrhagia narium, maiori sane trutinabit cuncta attentione prouidus medicus, vt, quae sit causarum connexio hunc morbum caeterum in hac aetate *incongruum* producens detegat, damnaque ab hac, vt vocant nonnulli, palindrome, metuenda auertat. Foeminam si quis viderit, post plura olim puerperia iam in termino cessationis mensium constitutam, nuncque immani correptam haemorrhagia vteri, non sane multum mirabitur, *congruitatem* quandam huius morbi cum ipsis reliquis foeminae rebus naturalibus deprehendens. Verum non adeo expeditum erit eius iudicium si virgo vix ante paucos annos primum menses experta iam nunc vehementissima subito corripiatur haemorrhagia qua cum doloribus plus minus acerbis sanguinem multum, atrum saepe coagulatum immo ipsos trombos e genitalibus effundat. Minus *congruum* hunc morbum ipsi subiecto deprehendens, in diagnosi saltem formanda

cau.

cautissime versabitur, validissimam scilicet quandam causam externam insolitae affectionis suspicans. Quod si quis igitur *congruitatem* in vna potissimum rerum naturalium quaerat atque collocet, ad *praedispositionem* vero plures harum rerum requirat, non illico omnes homines ad morbos congruos *praedispositos* esse dicet, eoque minus cum et praedispositio varios gradus admittat sicque successiue ad maiorem *praedispositionem* ad morbos congruos transiri possit. Sic purpura puerperio superueniens morbus quidem in se *congruus* est, neque tamen ideo omnes puerperas ad purpuram aequaliter *praedispositas* esse, facile dicendum erit.

§. XII.

Eam iam Pathologiae partem quae de causis *praedisponentibus* agit, si ad ipsam magis therapiam specialem, immo ad ipsa indiuidua applicare velimus, seu potius generalem quandam earum diuisionem, respectu ipsius morborum originis instituire, variae nobis ad eam theoriae partem viae patent. Possumus enim omnes morborum classes, ordines, genera, forte et species percurrere, signa diagnostica atque prognostica considerare, symptomata inuestigare, sicque demum inde ad causam proximam argumentari. Necessario haec meditatio simul nos ad causas remotiores ducet, nobisque patebit tum, quae sint causae occasionales, quae singulos morbos excitare possint, tum, quae requiratur ad singulos morbos praefens iam in corpore *praedispositio*. Hanc fere sequuntur methodum omnes scriptores therapiam specialem explicantes, dum in pertractandis ordine systematico morbis, simul causas *praedisponentes* indicant, sicque homines qui singulis morbis facilius obnoxii sunt, seu *subiecta* indicant. Verum et alius nobis sese offert huius tractationis modus, aliusque ordo. Dum enim causae *praedisponentes* in ipsis potissimum rebus naturalibus earumque conditione constitutae atque quaerendae sint, non inopportuno quoque foret singulas hasce res naturales pertractare, et ex diuersa vnus cuiusque conditione illos morbos explicare ad quos potissimum corpus *praedisponant*. At superest adhuc alia via, quae simul breuissima

C

vide

videtur. Dum scilicet, ut in scholis dicitur, res naturales ipsam naturam hominis et cuiusvis individui constituunt, varia inde necessario corporis in genere spectati nascetur conditio pro harum rerum naturalium diuersitate. Haec corporis conditio in ipso statu fluidorum atque solidorum consistit, indeque etiam maior aut minor pendeat ad quosdam morbos procliuitas. Possit igitur in genere considerari, quae sit fluidorum, quae solidorum qualitas, quae per hunc vel alium rerum naturalium concursum efficiatur. Sic solida considerantur quatenus sunt vel stricta vel laxa, vel etiam fibrae magis vel minus contractiles vel etiam irritabiles, fluida quatenus sunt vel spissa, viscida, tenuia, et e particulis varia proportione et mixtione inter se coniunctis composita. Tum enim non difficile erit reperire, quinam sint illi morbi ad quos huiusmodi fluidorum et solidorum conditio *praedisponat*, et simul quae nam requirantur causae occasionales, ut in hac corporis praedispositione hic potissimum vel alius morbus producat. At quemcunque ordinem elegero, in vastissimum me laborem arripere, integrumque mihi volumen conscribendum esse video, nec paucis, quae specimini meo destinatae sunt pagellis, insignem hanc pathologiae partem comprehendere posse, etsi singula vel breuissimis tantum attingere constituerem. Satius igitur iudico, iis quae hucusque de causis praedisponentibus in genere dicta sunt, paucissimas adhuc circa hanc materiam subiungere annotationes aut meditationes.

§. XIII.

Quod si fluidorum qualitas et solidorum maior vel minor strictura vel laxitas habitum praecipue corporis seu id potius constituent, quod temperamentum vulgo vocatur, simulque cuncta haec pro aetate, sexu, vitae genere aliisque pluribus momentis varia esse possunt, eo tamen vsque singulis individuis sua manebit sanitas, quoad omnes functiones in oeconomia animali viui hominis necessariae debito ordine, et modo, debitaque facilitate succedunt. Iusta sic inter solidorum stricturam, fluidorumque qualitatem adest atque subsistit ratio. At augeri potest haec solidorum strictura vel laxitas,

tas, mutari fluidorum qualitas, et augebitur certe, ni sic instituat^r rerum non naturalium vsus vt huic augmento, fluidorumque mutationi sit contrarius. Nec per saltus sed per gradus haec morbosa procedit dispositio. Sic si ea instituat^r viuendi ratio qua solida relaxantur, fluida viscida et mucosa generantur, eo sane celerius hoc progredietur augmentum si is iam fuerit in subiecto habitus corporis, ea solidorum et fluidorum qualitas quam vulgo temperamento *phlegmatico* tribuere solent. Cibus viscidus, crudus, farinaceus non fermentatus, abusus potus calidi, habitationes humidae, vita sedentaria, somnus nimius sine dubio maiorem hanc solidorum laxitatem, fluidorumque visciditatem efficere aut huius qualitatis augmentum accelerare possunt, si iam antea huiusmodi habitus corporis seu *praedispositio* adfuerit. Nascetur ergo maior huius qualitatis quantitas, scilicet gradus maior, iamque habitus *phlegmaticus* in *cachecticum* transibit, qui increfcens in leucophlegmatiam seu verum affectum *hydropicum* degenerabit, non facile superuenturum, ni prauus rerum non naturalium vsus eousque hunc naturalem iam corporis habitum seu *praedispositionem* auxisset, verum si potius contraria prorsus vniuersi ratio instituta fuisset. Nec obiicere mihi quis hic posset substituisse tamen semper fluida inter et solida pristinam rationem sicque sanitatis fundamentum, et cum laxitate solidorum increuisse fluidorum et molem et visciditatem. Ipsa enim haec deprauata et praeternaturalis ratio maximo erit impedimento quo minus fluida debite moueantur, ipsaeque se et excretiones ad sanitatam maxime necessariae rite succedant.

§. XIV.

Verum etiam longe remotius eadem causae iidemque morbi originem sumere possunt, longeque altius repeti. Esto scilicet in corpore *robur irritabile*, fibrae densae, strictae, a leniori iam stimulo irritatae, valide sic fluida conuulsantes, condensantes, variasque earum partes aut magis exaltantes et euoluentes aut arctius compingentes. Temperamentum id *cholericum* communi denominatione diceretur. Iam ea huic corpori si ingerantur aut applicentur, aut si eae superuenerint

occasiones, quibus solida magis irritantur, acriumque et stimulantium quantitas in fluidis augeatur, intellectu facile est huiusmodi morbos breui superuenturos, ad quos in habitu corporis adest *praedispositio*, morbos acutos, inflammatorios, biliosos. At et immutari successiue haec dispositio in contrariam potest, sic, vt iisdem pergentibus caussis morbi pristino et olim sano statui penitus contrarii produci possint. Quodsi enim subiecto habitus corporis strictioris eadem caussae occasionales quae supra (§. XIII.) recensitae sunt, accesserint, scilicet quae solidorum laxitatem, fluidorum visciditatem et inertiam efficiunt, iam in subiecto hunc in habitum mutato, si eadem caussae pergant, et eosdem morbos ad quos id iam successiue *praedisposuerunt*, producent. Mutabitur sic quasi pedetentim temperamentum *cholericum* in *phlegmaticum*, inque hoc corpore sic ad affectus hydropicos magis praedisposito, facilius quoque et celeriori passu cachexia indeque leucophlegmatia sequentur. Confirmant successiuam hanc morborum originem caussaeque ex causa generationem obseruationes practicae omni cum attentione mutationem corporis explorantes. Vix enim vnquam factum est, vt vir, cui, communi loquendi modo temperamentum maxime *cholericum* tributum esset, vna nocte aut paucarum horarum spatio subito quasi leucophlegmatia vel hydropo anasarca corripatur, verum successiue fluida spissescunt, solida laxantur, vt sic eadem caussae, quae iam corpus mutarunt et ad huiusmodi morbum *praedisposuerunt*, si agere pergant, verum hunc morbum producant. Eleganter id III. LVDWIGIVS (Instit. Pathol. §. 12.) his verbis explicat: *in morborum genesi primo caussae successiue applicatae et auctae dispositiones quasdam corporis praeternaturales inducunt, quae morbum sistunt.*

§. XV.

Nec adeo difficile erit haec, quae exempli loco nunc prolata sunt, etiam ad alias, vt vocant *complexiones* applicare, caussarumque actionem perspicere, quibus successiue singulae in eum gradum euehi possunt, vt in veros morbos transeant. At et id praecipue medici interest, methodo prophylactica am-

cis

cis suis consulturi. Patet enim inde in genere eum rerum non naturalium usum esse suadendum, qui *praedispositionem* hanc corrigat potius et emendet quam augeat. Satis saepe manifestus est hic corporis habitus, haec fluidorum atque solidorum conditio sat distinctis sese signis exhibet, vt, quae obfutura sint quaeue vitanda ne morbus producat, facile pateat. Tres sic video corpus motu aestuans incaute vespertino aeri frigido exponere, quorum paulo post vnus febre rheumatica, alter catarrho tertius vera peripneumonia corripitur. Cur eadem causa occasionalis idem dietae vitium diuersos producat effectus is facile perspiciet, qui considerauerit in horum subiectorum vno debilitatem fuisse, vt cum Ill. HALLERO loquar (Elem. Phys. T. II. L. V.) irritabilem, in altero non irritabilem, in tertio robur irritabile. Iam haec differentes *praedispositiones* cum causa occasionali concurrentes, non eandem sed diuersam efficiunt causam proximam, diuersum sic morbum producuram. Verum non semper adeo in aprico est diuersitatis ratio, nec an in fluidis, vel solidis quaerenda sit distincte illico patet. Ratiocinio sic et argumentando magis tunc colligenda erit. Regula enim iuxta quam corpora, vt vulgo inter medicos dicitur, non secundum actiuitatem sed secundum receptiuitatem agunt, praecipue etiam in Physica medica obtinet. Globus cereus igni expositus liquatur, argillaceus indurescit, vt adeo ignem in genere nec liquare nec indurare dici possit. Sunt plures, qui simul suspecto quodam aut vere noxio cibo ex eadem patina vescantur. Fieri potest, vt vnus eorum nullam prorsus inde noxam experiatur, dum alter ad immanes sollicitatur vomitus, alter cholera, alter gastrodynia, colica vel etiam diuturna febre, aut, vt experientia docuit, vlceribus vel efflorescentia labiorum corripitur. Quantitatem quidem diuersam ingestam facere ad diuersitatem effectus fatendum erit, at et in singulorum subiectorum dispositione latebit quoque causa cur eadem causa irritans irritatione sua differentes adeo producat effectus.

§. XVI.

Solent plerumque hanc differentiam ex *praedispositione* explicaturi ad *idiosyncrasiam* confugere, quae etiam inter res natu-

rales refertur, in ea scilicet rationem quaerentes cur in hoc individuo eadem causa externa longe alium ac in aliis effectum producat. Ipsum quidem terminum, dum iuxta etymologiam suam propriam et *peculiarem commixtionem* denotat, fluida tantum concernere, in aprico est. Neque negari potest esse in vno quoque homine individualem huiusmodi humorum mixtionem a reliquis differentem, quam et canes eminus herum detegentes confirmant. Eueniunt quoque interdum in quibusdam subiectis phaenomena, quae satis commode saltem non commodius quam per singularem humorum qualitatem explicari possunt. Referrem huc purpuram vrticatam, quae illico vsum lapidum cancrorum vel etiam vsum ipsorum cancrorum sequitur, aut sudorem cruentum post esum asparagorum superuenientem. Verum non minus certum est, plura quoque obuenire quae vulgo idiosyncrasiae tribui solent, vbi nulla vnquam suspicio adest, latere causam in fluidis, et quae rectius omnino e vario neruorum et numero et distributione explicari posse videntur, eoque magis si causa externa manifestius vel citius in solida quam in fluida agat. Neruorum enim distributionem innumeras exhibere varietates vel ii satis experiuntur, qui huiusmodi laboribus manus admovent, sique iam in iis neruulis qui instrumentis adhuc euolui, oculisque detegi possunt, tantae reperiuntur in distributione et origine varietates, maxime mihi probabile videtur in ipsis finibus oculorum aciei sese subtrahentibus non pauciores adesse variationes. At minimi neruuli quanta iam sensibilitas, quantum in actione momentum! Vnum sic filamentum in plexu cardiaco deficiens, irritabilitatem cordis minuendo ad Lipothyniam facilius praedisponere videtur, vnum additum forte maiorem efficiendo irritabilitatem, ad morbos ex motu maiori cordis oriundos producet dispositionem. Sed et minimum filamentum ad plexum vel ganglion accedens et maiorem sensibilitatem et peculiarem quandam efficere potest consensum, vt nuper elegantissime dictum est. (Anton SCARPA *de Plexibus et Neruorum gangliis* §. XLII.)

§. XVII.

Non altius iam in fluidorum mixtionem descendere audeo, inquisiturus scilicet an et quatenus et in his causa *praedisponens* latere

latere possit cur facilius morbus in corpore produci possit. Tantis enim me difficultatibus implicitum iri sentio, quibus solvendis me imparem esse lubens fateor. Sunt quidem morbi quorum origo haud adeo difficulter perspicitur, eoque facilius si ad ipsum corporis habitum, simulque sic ad solida respiciatur. Adfunt in quodam corpore humores aquosi, salsi, solida simul irritabilia, corpus perspirabile. Accedit leuior adfectus catarrhalis quem et facile leuiores motus febriles comitantur. Breuissimus iam inde et maxime expeditus ad febrem quandam miliarem seu ad purpuram valde saepe prurientem est transitus, suntque personae in quibus adfectibus catarrhalibus facillime exanthemata superueniunt, quorum causam *praedisponentem* non immerito etiam in ipsa fluidorum qualitate quaererem. Verum non semper ea *praedispositio* patet in humoribus, in quibus tamen manifeste causam morbi proximam latere constat, vt adeo adhuc dubitetur an detur vera huiusmodi praedispositio in fluidis, an sola illa omnibusque hominibus communis possibilitas sufficiat, omnesque sic homines his morbis aequaliter obnoxii sint. De peste quidem vix habeo quae dicam. Quosdam enim scriptorum inuicem conferens quos numerosissimos recenset Ill. de HAEN. Rat. medend. Tom. XIV. Sect. II. alios video in subiectis indicandis non prorsus inter se conuenire, alios nullius in rebus naturalibus praedispositionis mentionem facere, dum absque distinctione morbum quam plurimos inuadere obseruaerint. Sic et de miasmate venereo me latet quae forte sit vel requiratur humorum qualitas vt citius ab eo inficiantur. Inficiantur, inquam, ipsum scilicet virus suscipiant; alios enim iam infectos aliis grauius aut leuius adfici, facilius perspicio. Facilius potius susceptionis ratio mihi in vasis magis patulis magisque bibulis, sicque in partibus solidis quaerenda videtur. Eadem etiam est plerorumque autorum de variolis sententia, quas *nemini parcere dicunt, cuiuscunque demum aetatis is fuerit, nisi prius hoc morbo laborauerit* (SYDENHAM oper. T. I. Sect. 3. Cap. I. p. 161.) vt ergo vniuersalem adesse praedispositionem contendant, non tollendam nisi ipso morbo superato. Prolixis implicarer difficultatibus varias autorum adferens obseruationes de maiori, minori, vel nulla, vel diuerso tempore, inaequali hac ad variolas ipsas *praedispositione*; grauioris, enim

XXIV DISSERT. INAVG. MED. DE CAUSSIS PREADISP.

enim vel leuioris morbi ratio facilius e rebus naturalibus cognoscitur. Solent parentes imminente epidemia, liberis suis variolas nondum expertis consulturi, lenioribus remediis primas vias euacuare; bono quidem consilio, ne, si forte morbus variolosus superueniat, is praesentibus adhuc cruditatibus aut vermibus tanto reddatur deterior. Eo minus hinc aliquis in his cruditatibus aut lauto et imtemperato vitae genere praedisponentem suspicaretur causam, dum potius inanitio bibula magis reddit vascula, facilioremque contagii resorptionem.

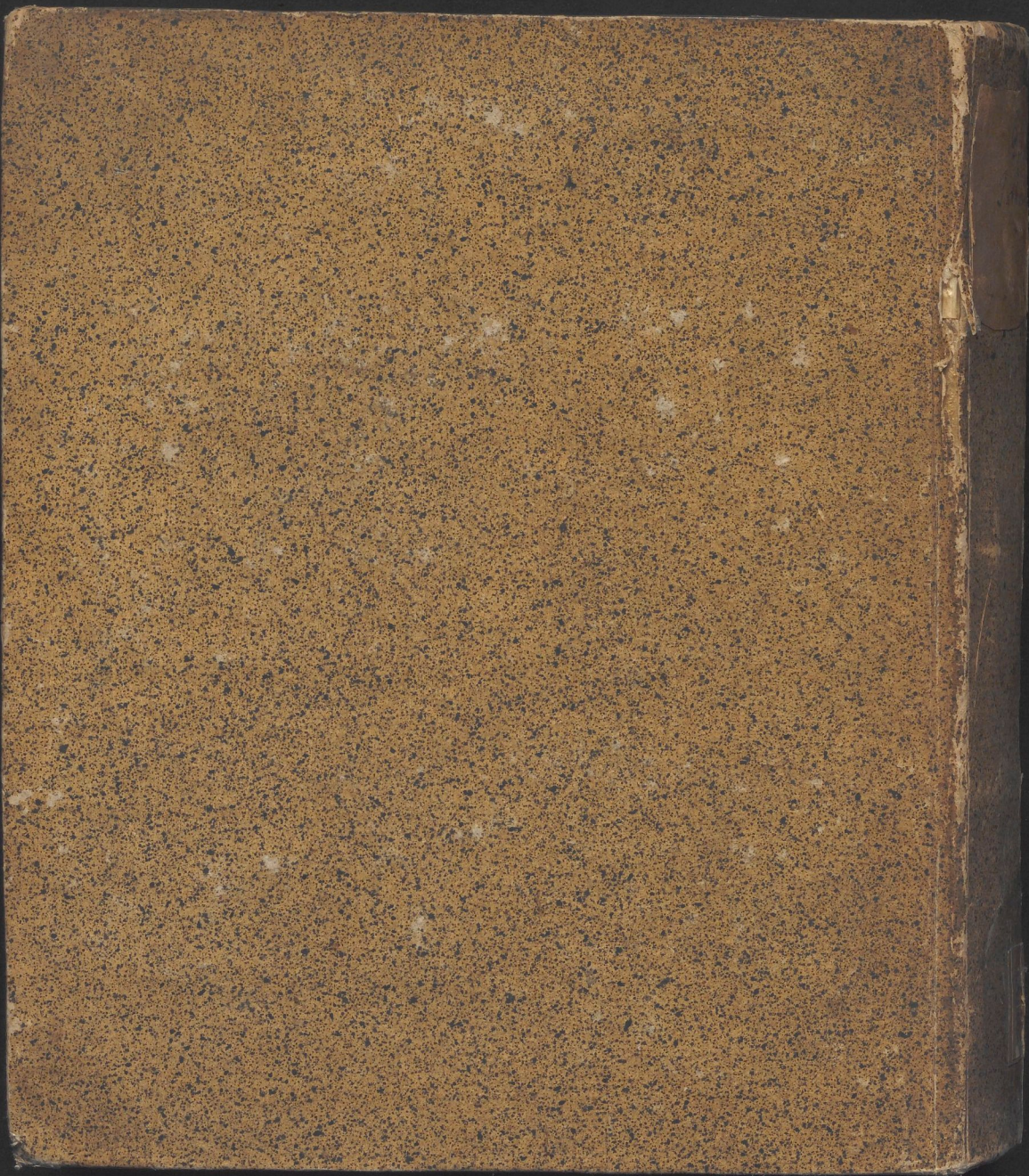
§. XVIII.

Supereffet adhuc larga satis materia de dispositione haereditaria differendi. Labem enim a parentibus in progeniem transire frequentissima pro dolor! testatur experientia, et obseruamus apoplexiam, hydropem, phthisin, nephritidem aliosque morbos plurimos successiue ex eadem stirpe infestare vel etiam e medio tollere. Nondum nobis satis ipsum conceptionis negotium vel et euolutionis primorum staminum embryonis cognitum est, vt exacte quanta hic sit patris aut matris pars, determinare aut diiudicare possimus, an et quare magis paterni quam materni morbi in progeniem transferantur. Si matris humoribus nutriri foetus dicatur, non eadem in propagatione paternorum morborum est facilitas. Ad connatam quidem solidorum cuiusdam partis confuientes debilitatem, indeque minorem resistantiam, seu et maiorem ad euoluendas varias acrimonias dispositionem aliquid nobis dixisse videmur, at et facile non rem nos exhaustisse perspicimus. Non tamen obstat rei obscuritas quo minus et iis, qui labe quadam haereditaria ad morbos praedispositi sunt, salutari consilio adsimus, et, vt a paterna praecipue diaeta sibi caueant candide suadeamus. Spes quoque superest, fore vt *et labes talis haereditaria deleui possit*, vt eleganter dicit Ill. van SVITEN (Comment. T. IV. p. 80.) Quae tamen, vt altioris indaginis, Eruditi lectoris scrutinio, vt et paucas has meditationes paucis pagellis comprehensas aequo eius et beneuolo committo iudicio.

W 18 P. 1 A

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
CAVSSIS PRAEDISPONENTIBVS

QVAM
ADIVVANTE SVMMO NVMINE
ACADEMIAE FRIDERICO ALEXANDRINAE
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

CHRISTIA
CAROLO

MARGGRAVIO F
SILESIAEQVE DV
VTRIVSQV

EX DECRET

D.IACOBO FF

SERENISS. MARGGRAV

MEDICIN. ET ANATOM
NATVR. CVRIOS.
LITTER. ER

PRO G

SVMMISQVE
PRIVILEGIIS AC I

D
PVBLICO ERVD
AVCT

PETR. IOAN. LA

NE

TYPIS

